

IŠ MEDICINOS ETIKOS

Kun. Dr. Pranas Brazys, M. I. C.

MEDICINOS ETIKA
PAGAL PIJAUS XII DIREKTYVAS

MEDICAL ETHICS

according to the directives of Pope Pius XII

by

Pranas Brazys, M.I.C.

Summary

This article presents a concise resume of the teachings of the late Pope Pius XII pronounced by him over the years in twenty-six discourses that were concerned principally with six of the most important moral questions in connection with modern medicine, namely : 1) the moral principles of the physician, as healer, scientist, and Christian; 2) the morality of anesthesia, analgesia, and the use of narcotics ; 3) the moral aspects of reanimatory techniques ; 4) psychotherapy, its possibilities and its moral limits ; 5) the question of mutilation, amputation and transplantation of human organs ; 6) the moral implications of modern genetic theories (racism, birth control, permanent or temporary sterilization, the ends of marriage and their due subordination, impotency, agene- tical periods, artificial insemination, painless birth, abortion, etc.).

The author demonstrates clearly the eternal wisdom and great prudence of the Church in Her attitude towards the temporary hypotheses and the changing theories of human science. He shows how the Church preserves Her traditional doctrine uncompromised and untarnished in the face of the monumental scientific and technical advances in the field of medicine, and how its unyielding fidelity to those revealed truths attest magnificently to its divine origin. In matters of human science, however, where new discoveries give rise also to new theories and create ever widening possibilities for further progress, the Church refrains — and rightly so as the author illustrates in this work — to give what might be considered a last word, a final approbation.

MEDICINOS ETIKA PAGAL PIJAUS XII DIREKTYVAS

ž a n g i n s p a s t a b o s

Medicina kaip mokslas nuo etikos tiesiogiai nepriklauso. Tačiau ji priklauso nuo etikos kaip menas tiek savo objekto, tiek ir subjekto atžvilgiu. Medicinos objektas yra žmogaus sveikata. Būdamas asmuo, žmogus yra nelygstama būtybė, turinti savo neliečiamas teises, kurios neturi būti pažeistos. Medicinos subjektas, arba medikas, yra žmogus, kurio visi veiksmai yra saistomi etikos reikalavimu.

Ypač pastaraisiais laikais vairios medicinos šakos daro daug drąsūs šuoli pirmyn ir susiduria su visa eile anksčiau niekada nekilusios mediciniškosios etikos problemų. Net vienas popiežius nėra tiek kart ir taip nuodugnai pasisakęs aktualiaisiais medicinos klausimais, kaip Pijus XII. Tik per paskutiniuosius 1949-1958 metus jis pasakė bent 26 reikšmingai paruoštas kalbas, skirtas specialioms medicinos etikos klausimams¹. Jose jis kalbėjo vairiuose kongresuose

¹ Štai chronologinis Pijaus XII kalbų sąrašas medicinos etikos klausimais, pagal kuriuos galima patikrinti duodamas citatas ir referencijas (*AAS = Acta Apostolicae Sedis*):

1. Ketvirtąjį katalikų gydytojų kongreso dalyviams Romoje 1949.IX.20 (Apie dirbtinį apvaisinimą): *AAS*, 40 tomas (1949), 557-61 psl.
2. Italijos katalikų sūnų suvažiavimui Romoje 1951.X.29 (Moterystės tikslai ir negimusios gyvybės neliečiamybė): *AAS*, 43 (1951), 835-57 psl.
3. Ligonių slaugytojams Romoje 1952.V.21 (Slaugytojų dorybės ir atsakomybė): *AAS*, 44 (1952), 531-35 psl.
4. Pirmojo tarptautinio nervų sistemos histopatologijos kongreso dalyviams Romoje 1952.IX.13 (Medicinos tyrimai individo ir bendruomenės teisei šviesoje): *AAS*, 44 (1952), 779-88 psl.
5. Penktojo tarptautinio psichoterapijos ir psichologijos kongreso dalyviams Romoje 1953.IV.13 (Pilnutinio žmogaus sampratos svarba medicinoje): *AAS*, 45 (1953), 278-85 psl.
6. Pirmojo lotyniškojo oftalmologijos kongreso dalyviams Romoje 1953. VI. 12 (Oftalmologo reikšmė ir atsakomybė): *AAS*, 45 (1953), 418-22 psl.

progomis suvažiavusiems medicinos profesoriams, fiziologams, histopatologams, genetikams, neurologams, anesteziologams, mikrobiologams, chemiterapeutams, radiologams, oftalmologams odontostoma-

7. Pirmojo tarptautinio medicinin s genetikos suvažiavimo dalyviams Romoje 1953.IX.7 (Paveld jimas ir genetikos uždaviniai): AAS, 45 (1953), 596-607 psl.
8. Šeštojo tarptautinio mikrobiologijos suvažiavimo dalyviams Romoje 1953.IX.13 (Antibiotik reikšm ir ribos) : AAS, 45 (1953), 666-71 psl.
9. Ital urologijos draugijos 26-ojo suvažiavimo dalyviams Romoje 1953. X.8 (Sveiko organo amputavimo leistinumai ir impotencijos problema) : AAS, 45 (1953), 673-79 psl.
10. Tautinio Italijos slaugi suvažiavimo dalyviams Romoje 1953.X.1 (Preventyvin psichoterapija ir gyvenimo prasm s bei Dievo ilgesys žmoguje): AAS, 45 (1953), 725-29 psl.
11. Šešioliktojo tarptautinio militarinis medicinos tyrin jimo biuro suvažiavimo dalyviams Romoje 1953.X.19 (Karini gydytoj teis s ir pareigos): AAS, 45 (1953), 744-54 psl.
12. Aštuntojo pasaulio medik s jungos suvažiavimo dalyviams Romoje 1954.IX.3 (Bandymai su gyvu žmogumi ir gydytojo moral) : AAS, 46 (1954), 587-98 psl.
13. Ketvirtojo tarptautinio lotyn medik s jungos suvažiavimo dalyviams Romoje 1955.IV.7 (Medicina ir bendroji kult ra) : AAS, 47 (1955), 275-81 psl.
14. Pasaulinio gydytoj suvažiavimo dalyviams Romoje 1956.1.8 (Apie beskausm gimdym) : AAS, 48 (1956), 82-93 psl.
15. Tarptautinio raupsuot j globos suvažiavimo dalyviams Romoje 1956. IV. 16 (Pasaulyje 5 milijonai raupsuot j , iš kuri tik 400.000 t ra gydom ; raupsuot j gydymo perspektyvos) : AAS, 48 (1956), 282-86 psl.
16. Koronarini arterij lig specialistams, suvažiavusiems San Giovanni Rotondo mieste 1956.V.8 (Specializacijos reikšm medicinoje): AAS, 48 (1956), 454-59 psl.
17. Ragin s aki pl v s aukotoj draugijos Italijoje ir Italijos akl j s jungos nariams 1956.V. 14 (Ragin s transplantacijos leistinumai) : AAS, 48 (1956), 459-67 psl.
18. Antrojo visuotinojo žmogaus vaisingumo ir nevaisingumo tyrin jim suvažiavimo dalyviams Neapolyje 1956.V.19 (Dirbtinio apvaisinimo nemoralumas) : AAS, 48 (1956), 467-74 psl.
19. Tarptautinei kovai su v žiu s jungai priklausan i draugij suvažiavimo dalyviams Romoje 1956.VIII.19 (Kovos su v žiu svarba ir viltys) : AAS, 48 (1956), 666-70 psl.
20. Septintojo tarptautinio katalik medik kongreso dalyviams Haagoje 1956.IX. 11 (Mediko teis s ir pareigos sav s, artimo ir Dievo atžvilgiu) : AAS, 48 (1956), 677-86 psl.
21. Ketvirtojo Italijos chemioterapijos draugijos suruošto suvažiavimo, skirto v žiui gydyti, dalyviams 1956.X.6 (Chemiterapijos reikšm ir nuopelnai v žiui gydyti) : AAS, 48 (1956), 793-97 psl.
22. Ital anesteziologijos draugijos sukvieštiems žymiesiems gydytojams, chirurgams ir mokslininkams Romoje 1957.11.24 (Ligonio apsvaiginimo problemos) : AAS, 49 (1957), 129-47 psl. Lietuviškai ši šv. T vo

tologams, urologams, chirurgams, psichoterapeutams, psichiatrams, psychologams ; v žio, koronarini arterij , raups gydymo specialistams ; nuklearin s ir militarin s medicinos atstovams, akušer ms ir slaug ms. Aiškina jiems pilnutin krikš ioniš k j žmogaus samprat , atsako pa i specialist jam patiektus klausimus ir nurodo vairi medicinos tyrim bei metod ribas, kurias nubr žia Dievas ir pati žmogaus prigimtis.

Aktualumo sumetimais ia apsiribosime tik vieno Pijaus XII medikams duotomis etin mis direktyvomis, nes jose yra r pestingai ir nuosekliai atsižvelgta kit popieži jau anks iau duotus nurodymus, praple iant ir pritaikant juos naujiesiems m s laik reikavimams. Jas galima sugrupuoti 6 pagrindines temas: 1. Bendroji mediko moral , 2. Anestezija, 3. Reanimacija, 4. Psichoterapija, 5. Amputavimas ir transplantacija, 6. Moteryst s problemos.

Bendroji mediko moral

medik galime ži r ti kaip gydytoj , mokslinink ir tikint krikš ion .

Kaip *gydytojas* jis turi gerai pažinti savo men ir s žiningai nustatyti ligos diagnoz , nes «prigim iai ne sakin jama kitaip, kaip jos klausant»². Jis visuomet turi b ti pasiruoš s gelb ti ligonio gyvyb be neleistin atid liojim , laikyti profesin paslapt ir imti teising atlyg be neleistin « kombinacij » paciento s skaiton.

Gydytojas neturi pasiduoti pagundai tik iš dalies ar paviršutiniškai atlikti savo pareig , kad ir v l tuojau gal t b ti reikalingas. Dantistas, pvz., netur t skubintis traukti dant , kai s žin reika-

kalb yra aiškin s kun. dr. Vaclovas Širka : *Fizinis skausmas ir anestezija* (Lux Christi, 1957, 3 nr., 229-41 psl.).

23. Gregorijaus Hendelio instituto sukviestiems ligonini direktoriams ir medicinos profesoriams Romoje 1957.XI.24 (Ligonio atgaivinimas, arba reanimacija): *AAS*, 49 (1957), 1027-33 psl.
24. Dvyliktojo tarptautinio odontostomatologijos kongreso dalyviams Romoje 1957.IX.8 (Dantisto reikšm ir pareigos) : *AAS*, 49 (1957), 849-53 psl.
25. Tryliktojo tarptautinio pritaikomosios psichologijos kongreso dalyviams Romoje 1958.IV.10 (Asmens teis s, kuri neturi pažeisti psichoterapeutas ir psichologas) : *AAS*, 50 (1958), 268-82 psl.
26. Tarptautiniam radiologijos ir nuklearin s medicinos suvažiavimui Romoje 1958.IV.16 (Radiologijos ir nuklearin s medicinos reikšm ir perspektyvos) : *L'Osservatore Romano*, 1958.IV.17, 89 nr., 1 psl.

² *AAS*, 49 (1957), 851 psl.

lauja gal mažiau pelningo ir lengvo, bet racionalesnio ir daugiau kantryb s bei darbo reikalaujan io sprendimo ³.

Kaip *mokslininkas* medikas stengiasi pažinti naujausius savo specialyb s laim jimus ir pats, pagal savo galimybes, dalyvauja naujuose savo srities tyrin jimuose.

Pokarini met karo nusikalt li procesai iš k l fakt , kur buvo daromi gyvybei pavojingi medicinos bandymai su gyvais žmo- n mis, tarsi jie b t laboratorij triušiai. Panaši nusikaltim ne- tr ksta ir taikos metu. Su šaltu cinizmu aprašomi toki eksperi- ment daviniai, tarytum moral ia b t niekuo d ta⁴. Bandoma teisintis, kad individas yra bendruomen s dalis ir tod l jo sveikata ir net gyvyb gali b ti aukojama, kai to reikalauja bendrasis g ris. Ta iau tai yra grubi klaida, nes bendruomen n ra fizinis vienis, ir individas n ra bendruomen s *integralin* dalis (kaip pvz. orga- nizmo kojos ar rankos), bet tik lygiateisiai *bendradarbiai* tam pa iam tikslui siekti. Integralini dali savininkas jomis pilnai disponuoja. Bendruomen s šefas turi tiesiogin teis bendruomen sudaran i asmen vieš j *veikl* , bet ne fizin j b t. Kiekvienas tiesioginis k sinimasis individo esm yra jau viešojo autoriteto piktnaudoji- mas ⁵.

Medicinos intervencijos betarpiškai ir tiesiogiai lie ia individo fizin b ti jos visumoje ar dalyse, kuria joks viešasis autoritetas nedisponuoja ir tod l kad ir d l didžiausio bendrojo labo negali j individui sakyti.

Ši aplinkyb reikalauja, kad medicinos tyrin jimai pirmiausia b t atliekami lavonuose ir gyvuliuose. Kai to nepakanka, pasku- tiniai bandymai gali b ti atliekami ir gyvame žmoguje, bet su jo paties ar jo glob j sutikimu ir reikiamo saugumo ribose. Bandy- muose visuomet yra tam tikros rizikos, kurios pateisinamum spr s prityrusio gydytojo s žin . Ta iau yra ir tokio laipsnio rizik , kuri moral negali leisti. Tik kai individo gyvyb yra kritiškam pavojuj ir kit b d jai išgelb ti neb ra, galima bandyti dar pakankamai neištirtus vaistus, kurie šalia labai pavojing element turi ir rimt galimybi pad ti. Visais tokiais atvejais yra b tinas paciento arba jo teis t glob j sutikimas ⁶.

Nereikia ta iau užmiršti, kad ir pacientas n ra visiškias savo gyvyb s viešpats, nes ir savo k n ir siel turi ne iš sav s, bet iš Dievo, ir yra tikra prasme nuo Dievo priklausoma b tyb (*ens ab*

³ Ten pat, 852 psl.

⁴ Plg. AAS, 44 (1952), 785-86 psl.

⁸ Ten pat, 787 psl.

* Ten pat, 788 psl.

alio). Tod l kiekvienas žmogus turi tiktai teis *naudotis* savo gyvybe ir jos galiomis pagal gimt j tiksl , bet negali j sunaikinti arba sugadinti anatominu ar funkcionaliniu atžvilgiu. Bet kadangi atskiri organai yra integralin s organizmo dalys, kuri visa buvimo prasm yra organizmo visyb , tod l jos gali b ti aukojamos visumos labui, žinoma, tiktai tikro reikalo ribose. Ta iau pacientas neturi teis s statyti pavojun savo fizin ar psichin integralum mediciniškiems bandymams, kurie gal labai pasitarnaut bendrajam labui, bet n ra b tinai reikalingi jo paties gyvybei išgelb ti⁷. Mat žmogus, kaip asmuo, n ra integralin (fizin), bet tik moralin bendruomen s dalis, ir tod l ne asmuo yra palenktas bendruomenei, bet bendruomen asmeniui, kaip priemon kiekvieno asmenybei išsiskleisti⁸.

Žmoguje yra tam tikra vertybi gradacija, kuri medicina turi respektuoti. Yra vertybi , kuri negalima aukoti kitoms vertyb ms išgelb ti. Tarp j pirm j viet užima asmens laisv su atitinkamomis psichin mis galiomis. Tod l pacientas niekada negali leisti tokios mediciniškos intervencijos, kuri gal panaikina fizinius ar psichinius skausmus ir kan ias, bet *pastoviai* panaikina ar žymiai susilpnina asmens laisv ir atsakomyb s pajautim , degraduodama žmog grynai juslin , refleks apsprendžiam b tyb⁹. Kur pacientas pats negali apsispr sti (vaikai, bepro iai), už juos atsako j teis ti glob jai ir gydytojo s žin¹⁰.

Visos šitos moralin s normos be abejo yra tam tikras medicinos pažangos stabdis, ta iau labai reikalingas. Nežmoniški iškrypimai, pasitaik kal jimuose, beprotnamiuose ir koncentracijos stovyklose liudija j reikšm¹¹.

Kaip tikintis *krikš ionis*, gydytojas ži ri savo pacient kaip

Kristaus ir savo brol , to paties Kristaus Mistinio K no lygiateis nar . Šalia vairi nes moning ar iš pas mon s gelmi kylan i savisaugos, savipl tros, valdžiotroškos ar seksualini instinkt jis mato žmoguje ir t slaptin g gyvenimo prasm s ir Dievo nerim , kur paskutiniai gelmi psichologijos tyrin jimai vis labiau deda visos žmogaus psichin s s rangos pagrindan. Juk atrodo visai normalu, kad žmogus, kuris turi savo b t iš kito (*esse ab alio*), b t b tis esmingai orientuota kit (*esse ad alium*), t. y. Diev . Sako šv. Augustinas: «*Fecisti nos ad te ; et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te* », t. y. «padarei mus skirtus tau, ir nerami

⁷ Ten pat, 782 psl.

⁸ Ten pat, 786 psl.

⁹ Ten pat, 783 psl.

¹⁰ Ten pat, 784 psl.

¹¹ Ten pat, 788 psl.

m s širdis, kolei neils s tavyje»¹². Psichini žmogaus gyvenim aiškindamas tik kaip *Es, Ich* ir *Ueber-Ich* (nes moningojo, s moningojo ir s žiningojo «aš») j g žaism, Freudas visai užmiršo, kad šalia nes moning instinkt yra žmoguje ir dvasinis gyvenimas, kuris minta objektyvin mis vertyb mis. Giliausiose žmogiškosios b ties gelm se tvinksi ne smagumo ar valdžios, bet prasm s alkis. Nors esminis religijos pagrindas yra s moningas gamtinis ir antgamtinis Dievo pažinimas, ta iau ir šito iš pa i b ties gelmen besiveržian io Dievo nerimo s žiningas gydytojas negali nebوتي. Naujausieji gelmi psichologijos daviniai rodo, kad giliausioji psichofizin s pusiausvyros netekimo ir degeneratyvini apraišk priežastis dažnai kaip tik esti nepatenkintas gyvenimo prasm s ir Dievo alkis.

A n e s t e z i j a

Anestezija yra labai svarbi moderniosios medicinos šaka, kurios pagrindinis tikslas yra pašalinti ar bent sumažinti viso k no ar jo dalies jautrum ypa iai chirurgini intervencij ir kai kuri skausming lig metu. Daugyb vairi operacij, pvz. širdies ir kt., b t visai ne manomos be anestezijos, kuri pašalina muskul konvulsijas ir pasiekia reikiamos j rimties. Šiandien yra žinoma gana plati anestezijos b d bei priemoni skal, kuri panaudojimas reikalauja prityrusi specialist, nuo kuri operacij pasisekimas dažnai n kiek nemažiau priklauso, kaip nuo chirurgo.

1957 m. vasario 24 d. Pijus XII atsak tris svarbius anestezijos moralum lie ian ius klausimus, kurie yra reikšmingi ne tik gydytojams, bet ir j pacientams.

Pirmasis klausimas: ar yra visuotin moralin pareiga atmesti analgezij (skausmo panaikinim) ir priimti kent jim tik jimo dvasioje?

Atsakymas yra aiškus: 1. Anestezijas principai, priemon s ir tikslai neprieštarauja jokiai etikai, nes skausmo pašalinimas paprastai yra naudingas, o kartais ir visai b tinas žmogaus sveikatai gelb ti. 2. Stengdamasis apvaldyti skausm ir palenkti j žmogaus kontrolei anestezijos priemon mis, gydytojas nesipriešina K r jo valiai, kuri reikalauja apvaldyti žem¹³. Pacientas, nor damas išvengti ar apmalšinti skausm, gali ramia s žine naudotis mokslo surastomis priemon mis, kurios savyje n ra priešingos doros reika-

¹² Plg. AAS, 45 (1953), 284-85 psl.

¹³ *Genesis* 1, 28.

lavimams. Krikš ionis turi sav s išsižad jimo ir aukos pareig , kuri gali išpildyti ne vien priimdamas kiekvien skausm tik jimo dvasioje, bet ir eile kit priemoni . Skausmo niekuomet pastoviai ir visiškai išvengti negalima, ir anestezija j stengiasi tik pažaboti ir išvengti neigiam jo padariniu.

Antrasis klausimas: Ar s mon s ir aukštesni j sielos gali netekimas d l narkotik sutinka su evangelijos dvasia ?

Atsakymas ir š klausim yra teigiamas. Juk pati prigimtis dažnai susilpnina arba ir visai nutraukia s mon , pvz. miego metu. Ta iau taip pat yra aišku, kad toks laikinis s mon s susilpninimas ar ir visiškas išjungimas yra leistinas tik gydymo tikslais, o ne paprastam svaiginimuisi, kuris ardo sveikat ir yra priešingas pri-gim iai. Iš to taip pat seka, kad ir hipnoz , kaip psichinis analgeti-kas, doriškai nieku nesiskiria nuo kit leistin anestezijos priemoni ¹⁴. Savaiame suprantama, kad hipnoz tegali b ti naudojama griežtai gydymo ar leistino tyrimo tikslais, pacientui ar jo teis tam glob jui sutinkant.

Tre iasis klausimas: Ar narkotikai yra leistini mirštantiems arba mirties pavojuje esantiems ligoniams net ir tada, kai skausmo ir s mon s mažinimas gali sutrumpinti gyvenim ?

Atsakymas yra teigiamas, nes šiuo atveju anestezij galima ži r ti kaip priešast su dvejopu padariniu : teigiamu ir neigiamu. Teigiamas padarinys yra skausmo kontroliavimas, j sumažinant arba ir visai panaikinant. Neigiamas padarinys yra laikinis s mon s sumažinimas ir kartais net gyvyb s sutrumpinimas. Kai yra pakan-kamai svarbi priešastis, leidžiamos yra tokios priemon s su dvejo-pais padariniais su s lyga, kad teigiamasis padarinys nesekt iš neigiamojo kaip iš savo tiesiogin s priešasties ir kad b t siekiama tik teigiamojo padarinio. Niekam nevalia vartoti toki priemoni specialiai gyvyb s trumpinimui ar jos nutraukimui, svaiginimuisi ir panašioms nedoriems tikslams¹⁵. D l tos pa ios priešasties pa ia savo esme yra nemorali ir eutanazija tiek pacientui, kuris su tuo sutinka, tiek gydytojui, kuris j taiko ¹⁶.

Kristaus agonijai palengvinti buvo pasi lyta tulžies ir acto mi-šinio. Paragav s, Išganytojas atsisak gerti¹⁷, nes Jis nor jo pilna s mone iškent ti laisvai prisiimtas atpirkimo kan ias pagal savo paties žodžius šv. Petru: «Argi aš negersiu taur s, kuri mano

¹⁴ Plg. AAS, 49 (1957), 140 psl.

¹⁵ Ten pat, 146-47 psl.

¹⁶ Plg. AAS, 48 (1956), 684 psl.

¹⁷ Mato 27, 34.

T vas man paruoš ? »¹⁸. O ta taur buvo tokia karti, kad krauju prakaituodamas, J zus meld si: « T ve, atimk nuo man s ši taur ! Bet te vyksta tavo valia, ne mano ! »¹⁹. Šitas Kristaus nusistatymas savo kan ios atžvilgiu neabejotinai yra sektinas pavyzdys krikš ioniui. Bažny ios oficialiosios mirštan i j maldos (*Ordo commendationis animae*) numato paties ligonio galimai s moning dalyvavim jose. Tod l be labai svarbios priežasties nedera mirštantiems atimti s mon anestezijos priemomis. Nors agonija b t ir labai skaudi, s mon s atimti negalima tada, kai ligonis turi susitaikinti su Dievu ir priimti paskutiniuosius sakramentus ar šiaip sutvarkyti svarbius palikimo ir panašius reikalus²⁰. Dar labiau gydytojas nesiduos kalbamas atimti s mon ligoniui tada, kada jo paveld tojai ar kiti suinteresuoti to prašyt su ta mintimi, kad ligonis kaip tik negal t atlikti kai kuri svarbi pareig ar padaryti reikiam nuosprendžiu²¹. Tokiais atvejais, net paties ligonio prašomas apsvaiginti, gydytojas atkalbin s pats ar per kitus asmenis ir primins pacientui pirma atliktin svarbi pareig . Jei ta iau pacientas n nemano savo pareigos atlikti ir tik dar labiau blaškosi ir reikalauja, gydytojas gali j prisvaiginti paties mirštan iojo atsakomybe²². Ta iau tuo atveju, kada ligonis yra atlik s visas religines ir civilines pareigas, labai ken ia ir prašo apsvaiginamas, gydytojas gali tai padaryti, ir pats pacientas nenusideda²³. Mat pacientas gali skausmo leistinau vengti ir gydytojas gali, paciento prašomas, skausmo poj t sumažinti arba ir visai j panaikinti tod l, kad ne pats *skausmas* kaip toks yra krikš ioniui nuopeln versm , bet ken ian iojo *intencija*, jo atsidasivimas Dievo valiai. Skausmas kartais gali b ti toks aštrus, kad gali išmušti ligon iš pusiausvyros ir labai ap sunkinti jo atsidasivim Dievo valiai. Priešingai, skausmo sumažinimas kaip tik gali gr žinti pusiausvyr ir sustiprinti ligonio intencij atsiduoti Dievo valiai, aukotis Jam ir maldoje jungtis su Juo ²⁴. Visa tai neprieštarauja Kristaus duotam pavyzdžiui priimti iš Dievo rank skausm bent tada, kada jis yra *neišvengiamas*. Toki aukos galimybi niekuomet ir niekam netr ksta, net ir vartojant visas anestezijos priemones, kuri naudojimas visada yra ribotas ir daugiau ar mažiau vairi nemalonum lydymas²⁵.

¹⁸ *Jono* 18, 11.

¹⁹ Plg. *Mato* 26, 38 ; *Luko* 22, 42-44.

²⁰ Plg. *AAS*, 49 (1957), 145 psl.

²¹ Ten pat.

²² Ten pat, 146 psl.

²³ Ten pat.

²⁴ Ten pat, 144 psl.

²⁵ Ten pat, 142-43 psl.

Reanimacija

Su anestezija tampriai rišasi ligonio atgaivinimo, arba reanimacijos problema. Dažniausiai ji pasitaiko, kai dėl vaikų paralyžiaus, apsinuodijimo dujomis, smegenų sužeidimo ar kitų priežasčių vyksta dalinis ar visiškasis kvėpavimo paralyžius ir ligoniui gresia neabejotina mirtis. Naudojant moderniškas anestezijos priemones, iššaukiamas dirbtinis kvėpavimas ir palaikoma cirkuliacija, nors ligonis dažnai (ypač smegenų sužeidimo atveju) visiškai neturi sąmonės ir, galbūt, siela jau be na palikusi kūną.

1957 lapkričio 24 d. Pijus XII specialioje ligoninių direktorių ir medicinos profesorių audiencijoje davė atsakymą prof. Bruno Haid, Innsbruko universiteto chirurginės klinikos anestezijos skyriaus šefo, tris reanimacijos lietuviams paklausimus.

Pirmasis klausimas: Ar anesteziologas turi teisę, o gal yra ir pareigotas, net prieš ligonio šeimos valdymą, visais pilno sąmonės netekimo atvejais, — net tada, kai kompetentingo gydytojo sprendimu padėtis yra visiškai beviltiška, — naudoti moderniškuosius dirbtinio kvėpavimo aparatus?

Tenka atsakyti, kad paprastais atsitikimais anesteziologas turi teisę taip pasielgti, tačiau neturi pareigos, jeigu tai nėra vienintelė priemonė kitai neabejotinos svarbos moralinei pareigai atlikti (pvz. ligoniui sakramentui priimti ar panašiai). Gydytojo teisės ir pareigos atitinka paciento teises ir pareigas. Tikrumoje gydytojas paciento atžvilgiu neturi jokių skirtingų ar nepriklausomų teisių. Bendrai imant, jis gali daryti tik tai, ką jo pacientas aiškiai arba numanomai (tiesiogiai ar netiesiogiai) leidžia. Reanimacijos technika, apie kurią čia kalbama, savyje neturi nieko nemoralaus. Taip pat ir ligonis, jei jis galėtų pats asmeniškai apsispręsti, galėtų leisti jai naudotis ir taip pat savo sutikimu gydytojui duoti.

Nors žmogus turi teisę ir pareigą išlaikyti savo gyvybę ir sveikatą savęs paties, Dievo, šeimos ir bendruomenės atžvilgiu, tai vis dėlto ši pareiga paprastai ribojasi tik paprastosiomis priemonėmis, atsižvelgiant į asmens, gyvenamojo laikotarpio ir kultūros sąlygas. Gyvybę, sveikatą ir visoks laikinasis veikimas yra palenkta dvasiniams tikslams. Todėl nedraudžiama imtis ir nepaprastų priemonių gyvybei ir sveikatai išsaugoti, bet su sąlyga, kad tai nebūtų nepakeliamas našta sau ir kitiems ir kad tokiu būdu nebūtų apleidžiama svarbesnė pareiga.

Kadangi reanimacija nepriklauso prie paprastų gydymo priemonių, todėl negalima tvirtinti, kad yra pareiga ją vartoti.

Šeimos teisės ir pareigos paprastai priklauso nuo numanomų

s mon s netekusio ligonio valios, jeigu šis yra pilnametis (*sui iuris*). Tikroji ir nepriklausoma šeimos pareiga paprastai pareigoja naudoti tik paprast sias gydymo priemones. Tod l jei pasirodo, kad reanimacijos bandymai sudaro šeimai toki našt , kurios pagal s žin negalima jai užd ti, tada šeima leistinai gali reikalauti, kad gydytojas nutraukt savo reanimacijos m ginimus, ir gydytojui yra leistina su tuo sutikti. Šiuo atveju n ra jokio žaidimo paciento gyvybe, n eutanazijos, kas niekuomet neb t leista. Net ir tuo atveju, kai sekt greitas kraujo cirkuliacijos sustojimas, reanimacijos pastang nutraukimas b t tik netiesiogin mirties priežastis, ir tod l šiame atsitikime tenka taikyti dvejopos pasekm s ir netiesioginio noro (*involuntarium in causa*) d snius. Esant pakankamai svarbiai priežastiai, šie d sniai leidžia tok veiks m (m s atveju — reanimacijos nutraukim), kuris turi dvi pasekmes : vien teigiam (beprasmiškos naštos nu mimas šeimai), kit neigiam (kraujo cirkuliacijos sustojimas), kuris yra neišvengiamas, nors tuo veiksmu jo visai ir nesiekama ²⁶.

Antrasis klausimas: Ar gydytojas gali nuimti kv pavimo aparat prieš galutinai sustojant kraujo cirkuliacijai ? Ar jis tai gali padaryti bent tada, kai pacientas yra pri m s ligoni sakrament ? Ar ligoni sakramentas (paskutinis patepimas) galioja, kai yra suteikiamas cirkuliacijai stojant ar net po sustojimo ?

pirm j klausimo dal tenka atsakyti teigiamai tik k išd styt ja prasme. Jei ligonis dar n ra pri m s paskutinio patepimo, reikia stengtis prailginti kv pavim iki kolei j priims. Ar ligoni sakramentas galioja, kai yra suteikiamas cirkuliacijai stojant ar po jos sustojimo, negalima atsakyti n «taip », n « ne ». Jei galutinis cirkuliacijos sustojimas, gydytoj supratimu, reikšt neabejotin sielos ir k no atsiskyrim , nors kai kurie atskiri organai dar ir toliau kur laik tebeveikt , paskutinis patepimas tikrai negaliot , nes priimantysis tikrai jau neb t žmogus. Tai yra s lyga, be kurios joks sakramentas negali galioti. Bet jei gydytojai galvoja, kad k no ir sielos atsiskyrimas yra abejotinas ir kad ši abejon yra neišsprendžiama, tada ligoni sakramento galiojimas taip pat yra abejotinas. Bet kadangi «sakramentai yra žmon ms» ir «paskutin s b dos atveju imamasi paskutini j galim priemoni », Bažny ia leidžia teikti sakrament s lygiškai.

Tre iasis klausimas: Kai d l centrin s nerv sistemos paralyžiaus visiškai netekusio s mon s paciento kraujo cirkuliacija ir gyvyb yra palaikoma tik dirbtiniu kv pavimu ir jau kelinta diena

²⁶ Plg. AAS, 49 (1957), 1031-32 psl.

nematyti jokio pager jimo, kuriuo momentu katalik Bažny ia laiko š pacient «mirusiu», arba kada j galima paskelbti «mirusiu» pagal prigimties d snius (t. y. kada žmogus miršta de *facto* ir de *iure*)?

Tenka atsakyti, kad vykusios mirties faktui nustatyti n ra jokio religinio ar moralinio d snio ir tod l visas šis dalykas nepriklauso Bažny ios kompetencijai. Ta iau bendrojo pob džio svarstymai leidžia sp ti, kad žmogaus gyvyb trunka tolei, kolei savaime ar medicinos priemoni pagalba vyksta vitalin s funkcijos. Paprastos atskir organ gyvyb s (vegetacijos) nepakanka: reikia, kad jie gal t atlikti savo pagrindin gyvyb s palaikymo darb . Ta iau neži rint vis pastang , dažnai ia susiduriama su neišsprendžiamu netikrumu ir tenka naudotis teis s bei fakto prielaidomis (prezumpcijomis) ²⁷.

Psichoterapija

Psichoterapijai labai svarbi yra teisinga žmogaus ir jo asmenybės samprata. Be jos psichoterapui sunku b t susiorientuoti ir išvengti nedovanotin moralini klaidu.

Žmogus yra vieninga psichofizin visyb , kurios visos galios ir j funkcijos yra palenktos vienam tikslui. J sanderm ir subordinacij negali atlikti antraeilis psichinis veiksnys. Tai tegali pasiekti viena savab v ir savaveiksm siela²⁸.

«Kaip sielos apsprendžiama ir valdoma psicho-somatin vie-nyb »²⁹, žmogiškasis asmuo yra nelygstama b tyb ir turi teis b ti traktuojama kaip tokia, b tent:

1. kiekvienas žmogus turi b ti traktuojamas kaip normalus, kolei ne rodoma priešingai;
2. normalus žmogus ne tik teorijoje, bet ir praktikoje yra laisvas ;
3. normalus žmogus, reikiamai naudodamasis turimomis dvasin mis galiomis, gali nugal ti sunkenybes, susijusias su doros išlaidymu ;
4. nenormal s psichologiniai polinkiai nevisuomet sukliudo žmogui pasielgti laisvai;
5. net ir nes moningoms bei pas mon s j goms žmogus gali

²⁷ Ten pat, 1032-33 psl.

²⁸ Plg. AAS, 45 (1953), 279 psl.

²⁹ Pijus XII Tryliktojo tarptautinio psichologijos kongreso dalyviams Romoje 1958.IV. 10 : AAS, 50 (1958), 268 psl.

priešintis ; didele dalimi jas galima apvaldyti, ypa normaliam žmogui ;

6. tod l normalus žmogus paprastai yra atsakingas už savo sprendimus ir veiksmus ;

7. pagaliau pilnutin asmenyb s samprata reikalauja ži r ti žmog jo galutinio tikslo (eschatologijos) šviesoje. Kolei žmogus yra gyvas, tolei jo apsisprendimas g rio ir blogio atžvilgiu gali keistis. Žmogui mirus, jo santykis su Dievu amžinai pasilieka toks, koks buvo paskutiniajame gyvenimo momente ³⁰.

Dažnai yra m gstama teigti, kad krikš ioniškoji etika imanti žmog kaip tok (*homo ut sic*), t. y. atitraukt ir negyvenimišk , o kliniškoji psichologija, kuri vis daugiau gauna reikšm s ir teisi , tyrin janti konkret , gyvenimišk , egzistencin žmog (*homo ut hic*). Ir tod l es s neišvengiamas prieštaravimas tarp etikos ir kliniškosios psichologijos reikalavimu.

Ta iau kaip tik d l min tosios žmogaus visybin s vienyb s tokio prieštaravimo negali b ti. Juk žmogus *kaip toks* skiriasi nuo *gyvenimiškojo* žmogaus ne savo esme, bet tik individualin mis k no, aplinkos, paveld jimo, aukl jimo, asmenin s raidos, savišk patir i ir nuotyki skirtyb mis³¹.

Bet ne tik šiuo strukt riniu, vidin s sandaros atžvilgiu žmogus yra vieninga, neprieštaringa b tyb . Ir socialiniu, bendruomeniniu poži riu jis yra nuoseklus, tikslingas vienis. Tod l klaidinga yra kai kuriuos (pvz. savipl tros, valdžiotroškos ar lyties) instinktus tiek suabsoliutinti, kad iš žmogaus telieka nelaimingas, pasimet s gyvuly, akl potrauki fatalizmo ir kompleksini inhibicij apsprendžiamas.

Lygiu b du negalima n kit žmogaus psichikos pradmen suabsoliutinti. Iš to, kad ekstroversija ir savimarša (altruizmas) yra geras ir normalus reiškiny, dar visai neseka, kad bet kokia introversija ir savimyla jau b tinai yra liguistas ir nenormalus iškrypimas. Abeji elementai žmogui lygiai normal s ir reikalingi³².

Kalbant apie vairius žmogaus pas mon s veiksnius ir instinktus, šalia savisaugos, savipl tros, valdžiotroškos, lyties instinkt psichoterapija netur t užmiršti jau min tojo gyvenimo prasm s ieškojimo instinkto, kuriuo žmogus veržiasi Dievop. Labai galimas daiktas, kad šito iš pa i lygstamosios b ties gelmi kylan io Dievo ilgesio nepatenkinimas yra tikroji m s laik žmogaus nesaugumo ir dvasin s pusiausvyros netekimo priežastis. Kalb damas 1957 m.

³⁰ Plg. ten pat, 272 psl.

³¹ Plg. AAS, 45 (1953), 280-81 psl.

³² Ten pat, 282-83 psl.

Vokietijos mokslinink suvažiavime apie naujausi j žmogaus samprat , sako žymusis Vienos psichiatras Viktor Frankl: «Nesuskaitomais atvejais psichoterapeutas šiandien gali sitikinti, kad neuroz s priežastis yra gyvenimo prasm s frustracija (nusivylimas). Nuobodis šiandien gydytojams duoda daugiau darbo, negu kuri kita nelaim , neišskiriant n seksualin s b dos. Gydytojas turi sugeb ti savo pacientams parodyti, kaip jie gal t savo gyvenim prasminti ... Medicinoje susilaikyti nuo bet kokio nusistatymo vertybi ar pasaul ži ros atžvilgiu yra ne manoma. Psichoterapija jau pa iu savo metodu siekia priartinti pacient prie tam tikro pasaul vaizdžio. Reikia b ti atsargiems su psichologija, kuri savo vyriausiuoju uždaviniu laiko “nunuoginam j ” analiz . Tokia analiz gali b ti reikalinga. Ta iau kur psichologui jau nieko n ra šventa, ten už nuuoginimo tendencijos stovi nuvertinimo tendencija. Tai didysis nihilizmo pavojus Freudo psichoanaliz je »³³.

Šitas esminis žmogiškosios b ties pastatymas veidu Diev iš krikš ionies psichoterapeuto reikalauja savo praktikoje pastoviai netoleruoti n materialios paciento nuod m s, t. y. tokios, kuri objektyviai yra priešinga Dievo tvarkai, bet pacientas j daro, to nežinodamas. Kas objektyviai ir ontologiškai yra priešinga Dievo nustatyta tvarkai, neišvengiamai yra priešinga ir galutiniam subjektyviam žmogaus tikslui, kur žmogus — s moningai ar ne — veržiasi pa ia savo b ties dinamika³⁴.

Žmogišk j vertybi gradacija ir psichoanalizei stato tam tikr reikalavim . Psichoanalitikas neturi teis s visas žmogaus paslaptis. Jis pvz. negali liesti išpažinties, profesin s ir kit paslap i , kurias kiekvienas individas turi teis rezervuoti tik sau ³⁵. N joks viešasis autoritetas neturi teis s brautis nelie iam sias asmens paslaptis be jo paties sutikimo. Juo labiau neleistina vartoti nemorali , žmog žeminan i priemoni , kaip vairios tort ros ir narkoanaliz (švirkštimas venas hipnotizuojan io sodinio pentotalio, populiariai vadinamo «tiesos serumu »). Nemoralus gali b ti ir vadinamojo aparato melui susekti (*Liedetector*) bei kai kuri test vartojimas, kai tai daroma be tiriamojo asmens sutikimo ir be atitinkamai svarbios priežasties ypa tais atvejais, kai sukeliama nemorali sp dži arba pavojing nervini sutrikim . Be diskusij turi b ti atmeta ma kaip nemorali kiekviena psichoanaliz ar kitas tolygus meto-

³³ Herder-Korrespondenz, Oktober 1957, 8 psl.

³⁴ Plg. AAS, 45 (1953), 285 psl.

³⁵ Ten pat, 283 psl.

das, kuris veda laisv ir s moning proto ir valios pajungim žemie-
siems instinktams³⁶.

Tiek psichoterapeutas, tiek ir jo pacientas n ra laisvi terapeuti-
niais tikslais išvilkti iš pasamon s r si s mon s švies kiekvien
lytin alk , kuris iš pas mon s pasal bando prasiveržti pro doros
reikalavim užtvar . Niekam neleistina savo vaizduot je atkurti
esm je nedorus veiksmus su visais galimais padariniais, lydiniais
tok proces . ia daug geriau tinka netiesioginis liguist kompleks
gydymas pagal šiandieninius gelmi psichologijos potyrius, kuriais
išvengiama tradicinio psichoanalitinio metodo pavoj³⁷.

Psichoterapija negali pretenduoti pagydyti tikr (ne liguist)
kalt s jausm . Tai gali vykti tik išpažintyje. Tod l lygiai kaip
kunigas dažnai yra priverstas siusti savo penitentus pas gydytoj ,
taip ir gydytojas tur t neužmiršti savo pareigos kartais pasiusti
savo pacientus pas kunig , nes sakramentin s išpažinties dažnai
negal s atstoti jokia psichoanaliz ir autentiško kalt s pajautimo
nepanaikins joki taigojimai³⁸.

Amput avimas ir t r a n s p l a n t a c i j a

N ra abejon s, kad viso organizmo išgelb jimui galima aukoti
jo integralines dalis. Tod l ne tik pavojingai sugedusio, bet ir vi-
siškai sveiko organo amputavimas yra leistinas, kai n ra kitos
išeities žmogaus gyvybei ir sveikatai išgelb ti. Pvz. yra nustatyta,
kad normalus lytini liauk veikimas kartais skatina kai kuri
v žio form plitim , darydamas j nesukontroliuojam . Tokiais
atvejais galima pašalinti ir visai sveikas liaukas. Ta iau t pa i
liauk joku b du negalima pašalinti n štumui sukliudyti net ir tada,
kai jis moters gyvyb statyt tikr pavoj . Ir tai tod l, kad šiuo
atveju normalus liauk ar j kanal veikimas nestato gyvyb s
pavojun , o n štumo galima išvengti ir kitomis priemon mis, pvz.
susilaikymu³⁹.

Svetimo k no dali transplantacija žmogaus organizmui esm je
yra leistinas ir moralus dalykas, kai to b tinai reikalauja viso žmo-
gaus k no ar jo dalies sveikata. Ta iau ir ia yra tam tikros etin s
ribos. Pvz. gyvulio lytini liauk transplantacija žmogui b t nemo-

³⁶ Plg. Pijaus XII kalb tarptautinio psichologijos kongreso dalyviams
Romoje : AAS, 50 (1958), 274-77 psl.

³⁷ Plg. AAS, 44 (1952), 783 psl.

³⁸ Plg. AAS, 45 (1953), 285 psl.

³⁹ Plg. AAS, 45 (1953), 675 psl.

rali ir degraduojanti, ta iau gyv gyvulio celi perk limas žmogaus organizm neprieštarauja jokiam etikos reikalavimui. Taip pat ir ragin s gyvulio akies pl v s transplantacija žmogui yra, jei tik manomas, moralus dalykas.

Mirusio žmogaus organo audinio, pvz. ragin s, transplantacija yra moralus dalykas. Lavonas buvo, bet jau daugiau n ra žmogus. Neb damas asmuo, lavonas teisi neturi. Ta iau jo negalima traktuoti kaip kokio gyvulio, nes žmogaus k nas yra skirtas b ti gyvojo Dievo šventykla ir jis v l prisikels. Tod l lavono dalis naudoti kitiems gydytojas n ra laisvas. Jis turi gauti dar gyvo žmogaus sutikim . Jei toks sutikimas yra tik numanomas, tai reikia aiškaus jo teis t glob j ar gimini sutikimo. Kaip kraujo dav jai, taip ir mirusiojo k no dali aukotojai teis tai gali reikalauti atitinkamo atlyginimo ⁴⁰.

Moteryst s problemos

1. *Modernioji genetika* bando surasti paveld jimo gen ir aplinkos tak tiek atskiro žmogaus, tiek ir r šies evoliucijai. Tai yra neabejotinai naudinga ir daug žadanti mokslo šaka, kurioje šiandien šalia jau tikr dalyk dar yra ir labai daug sp jam , ne rodyt , hipotetini teigim . Nevalia hipotez s laikyti tikru faktu, nes toks elgimasis yra ne tik nemoksliškas, neteisingas, bet ir pavojingas. Tod l genetik šiandien reikia apvalyti nuo kai kur jau sipilietinusi darvinizmo, rasizmo ir kitoki kraštutinybi ir nusistatyti prieš nedorišk gimim kontrol , laikin ar visišk sterilizacij , priverstin priešsantuokin pažym jim (dažnai vairi genetini ir rasini teorij s lygojam !), vedyb draudim genetiniais sumetimais ir pan. Visa tai yra ne kas kita, kaip neleistin priemoni vartojimas geriems tikslams siekti. Nes tuoktis neturi teis s tik tas, kuris yra už savo veiksmus neatsakingas ir netinka specifiniam vedusi j santykiavimui. D l vis kit genetini priežas i netinkamus nuo moteryst s reikia visais b dais atkalb ti ir taigoti, bet prievartos ir asmen žeminan i , degraduojan i priemoni vartoti negalima ⁴¹.

2. *Moteryst s tiksl* ir jos esm s teising samprat tur t tur ti kiekvienas s žiningas gydytojas ir akušer . Pagoniškas *hedonizmas* šiandien vis labiau braujasi krikš ioni tarp , aukš iau siuoju moteryst s tikslu laikydamas neribot aistr tenkinim ir su

⁴⁰ Plg. AAS, 48 (1956), 465-66 psl.

⁴¹ Plg. AAS, 45 (1953), 606 psl.

didjan iu ž lumu piršdamas savo vadinam j «meil s technik ». Prigimtoji pareiga b ti aistru viešpa iu pakei iama laisve akelai tar-
nauti žemesniosios prigimties geidžiams ir tamsiam, beprasmiškam
ju siaut jimui. Bet to dar negana. Šitas kriš ionybei priešingas hedo-
nizmas šiandien jau nesig dinama paversti net kaip ir privaloma
doktrina, raginant siekti vis intesyvesnio aistru patenkinimo tiek
paruošiant, tiek vykdant vedusiuju santykiavim . Atrodo, lyg kad
visa moteryst s moral susivest reguliar specifin vedusi j
santykiavim ir lyg kad visa kita, vistiek koku b du b t atliekama,
b t pateisinama tod l, kad padidina savitarp afekt ir atsidavim .
Dr stama teigti, kad toki ir panaš s siautuliai yra moteryst s sakra-
mento pašv sti ir tod l verti visokio pagyrimo ir nuopelno prieš
Diev ir prieš s žin . Visai užmirštama žmogaus ir krikš ionies
orumas, kuris reikalauja apinasrio pajaut ekscesams. N ra abejo-
n s, kad ne atsidavimas poj iu siausmui, bet abipus pagarba ir
meil , taikoma ir intymiajam vedusiuju gyvenimui, yra tikrasis
moteryst s laim s šaltinis ⁴².

Buvo ir toki (Breslau universiteto katalik moralin s teolo-
gijos profesorius H. Doms ir kai kurie kiti), kurie band rodin ti,
kad pirmasis moteryst s tikslas n ra k dikis, bet tarpusavis vedu-
si j asmenyb s pasipildymas. Kiti pasitenkina tuo, kad abu šiedu
tikslus — asmens pasipildym ir k dik — laiko lygiai pirmaeiliais
ir vienas nuo kito nepriklausomais. Prieš šias pavojingas klaidas
Bažny ia nedviprasmiškai pabr žia, kad pirmasis moteryst s tikslas
yra k dikis, jo gimdymas ir aukl jimas. Visi kiti tikslai, kiek jie
yra gamtos nor ti, n ra to paties laipsnio, kaip pirmasis, ir dar
mažiau yra už j aukštesni, bet yra esmingai jam subordinuoti. Tai
tinka kiekvienai moterystei, kad ir nevaisingai. Kaip akis yra skirta
reg jimui, nors kai kada ir nemato, taip ir moteryst yra skirta
k dikiui, nors kartais jo ir neturi. Su koku ryžtingumu Pijus XII
pats asmeniškai m si ginti šitos krikš ioniškosios moteryst s sam-
pratos integralum , rodo jo žodžiai, pasakyti 1951.X.29 akušeriu
suvažiavimo dalyv ms Romoje :

«Nor dami užkirsti keli visoms abejon ms ir nukrypimams,
kurie gr s paskleisti klaidingas paži ras apie moteryst s tiksl
gradacij ir j tarpusav santyk , Mes patys prieš kelet metu sure-
dagavome deklaracij apie ši tikslu tvark , nurodydami tai, k
apreiškia pati gimtojo polinkio vidin s ranga, kas paeina iš krikš-
ioniškojo padavimo, k pakartotinai mok popiežiai ir k pagaliau
derama forma nusak kanon teis s kodeksas (can. 1013 n. I)»⁴³.

⁴² Plg. AAS, 43 (1951), 852-53 psl.

⁴³ Ten pat, 849 psl.

Ta paia proga Popiežius primena ir *S. Officii* Kongregacijos 1944 m. kovo 29 d. dekret, kuriuo patiekt kausim : « Ar galima sutikti su kai kuri naujovinink nuomone, kurie arba neigia, kad pirmasis moteryst s tikslas yra k dikio gimdymas ir aukl jimas, arba teigia, kad antraeiliai tikslai n ra esmingai subordinuoti pirmaeilium tikslui, bet lygiai svarb s ir nepriklausomi » — buvo atsakyta *neigjama*⁴⁴.

Popežius taip pat pabr žia, kad b t pavojingas nukrypimas perd tai vertinti asmens pasipildymo galimybes kad ir pavyzdin- giausioj krikš ioniškoj moteryst j. Jis slepia savyje intelektualin s ir afektin s klaidos pavoj , nes gal gale kuris gi normalus, sveiko k no ir sielos žmogus nor t priklausyti prie nuturtinto, neišlyginto ir nuskriausto charakterio t pusžmogi , kuriems tr ksta antro- sios lyties pasipildymo ? Tikrumoje yra visai priešingai : atsisakyti moteryst je galimo asmens pasipildymo d l aukštesni j tiksl visai nereiškia savojo asmens suskurdinimo. Priešingai, jis praturtina savo asmenyb iš gilesni , dvasini šaltini , kurie ne tik atstoja iš mote- ryst s sravint} asmens praturtinim , bet j pralenkia aukštesn s pakopos dovanomis⁴⁵. Ta iau « ne visi supranta t dalyk , bet tik tie, kuriems yra duota »⁴⁶.

3. *Impotencija* gali b ti santuokos negaliojimo priežastis. Spr s- damas tokias bylas, bažnytinis teismas dažnai kreipiasi specialist gydytoj , prašydamas atitinkamo specialaus paliudijimo. Gydytojai ia dažnai nesusigauo. Jie klysta manydami, kad teismui svarbu yra žinoti, ar j interesantai gali tur ti k diki . Visai ne, nes šito nepakanka santuokai panaikinti. Tai, k iš tikr j teismas nori žinoti, yra susituokusi j tinkamumas specifiniam vedusi j san- tykiavimui. Tod l paprastai galima apleisti mikroskopin spermos tyrim , ta iau dera pranešti apie atitinkam j kanal funkciona- vimo pad t⁴⁷. Gydytojas ta iau neturi užmiršti, kad nors ir geriau- siam medicinišk tyrin jim tikslui negalima vartoti nemorali priemoni (pvz. masturbacijos)⁴⁸. Ta iau gydytojas gali paimti

⁴⁴ AAS, 36 (1944), 103 psl. : « No vatus hic cogitandi et loquendi modus natus est ad errores et incertitudines fovendas ; quibus avertendis prospicien- tes Emi ac Revmi Patres huius Supremae Sacrae Congregationis, rebus fidei et morum tutandis praepositi, in consessu plenario feriae IV, die 29 Martii 1944 habito, proposito sibi dubio : „ An admitti possit quorundam recentio- rum sententia, qui vel negant ūnem primarium matrimonii esse prolis gene- rationem, vel docent fines secundarios fini primario non esse essentialiter subordinatos, sed esse aequae principales et independentes ” ; respondentum decreverunt : Negative ».

⁴⁵ Plg. AAS, 43 (1951), 851 psi.

⁴⁶ *Mato* 19, 11.

⁴⁷ Plg. AAS, 45 (1953), 677-78 psi.

⁴⁸ Plg. *S. Officii* dekretas 1929.VIII.2 : AAS, 21 (1929), 490 psl.

spermos kitu leistinos intervencijos b du arba priimti paciento atsinešt pavyzd⁴⁹.

4. *Agenetini period* dienomis vedusieji neabejotinai gali naudotis moteryst s teis mis. Ta iau jeigu kas tuokt si, pripažindamas *teis* specifiškai santykiuoti tik tokiomis nat ralaus nevaisingumo dienomis, moteryst b t netikra, nes nevalia pozityviai išskirti pagrindinio moteryst s tikslo. Bet jeigu apribojimas liest ne pa i teis , o tik *naudojim si* t ja teise agenetini period dienomis, moteryst b t tikra, ta iau toks apribojimas b t leistinas arba neleistinas priklausomai nuo motyv svarbumo ir tikrumo. Motyvai, kurie pateisina nuolatin moteryst s naudojim tik nevaisingumo periodais, gali b ti vairios svarbios mediciniškos, eugeniškos, ekonomin s ir socialin s priežastys. Ta iau kraštutiniuose atvejuose, kada d l aiški svarbi priežas i (pvz. d l tikro pavojaus moters gyvybei) b tinai reikia išvengti n štumo, gydytojas neturi užmiršti, kad bet kokios preventyvos priemon s ar prad tos gyvyb s naikinimas yra nemoralus, ir ten, kur agenetiniai periodai esti nereguliar s ir visiškos garantijos neduoda, belieka vienintel išeitis — visiškas susilaikymas. Dažnai nusiskundžiama, kad tai es s negalimas dalykas. Dievas iš žmogaus negalimo dalyko nereikalauja. Bet Dievas pareigoja vedusius susilaikyti, jeigu j santykiavimas negali vykti pagal prigimties reikalavimus. Taigi šiais atvejais susilaikymas yra galimas, ir tik tas, kuris nenori valdytis, negal s. Juk kartais ir heroizmas tampa pareiga. Nieko n ra sunkesnio už mirt , o ta iau Dievas iš vis lygiai, net ir iš bailiausi j , to reikalauja⁵⁰.

5. *Dirbtinis apvaisinimas*, taikomas gyvuliams, nekelia joki moralini abejoni . Ta iau žmoni atžvilgiu jis yra nemoralus. Nemoralus ir neleistinas ne tik šalia moteryst s, bet ir moteryst je, nes santuoka duoda teis tik *nat ral* moteryst s akt . Dirbtinis apvaisinimas d l impotencijos kli ties netikros moteryst s revaliduoti negali, nes santuokos sutarties objektas n ra k dikis (tikslas), bet *nat ral s akta*, iš kuri gali sekti k dikis. Ta iau leistinos yra visos priemon s, kurios tik pagelbsti nat raliam aktui vykti, arba padeda nat raliam aktui pasiekti savo tiksl⁵¹.

Nereikia užmiršti, kad tik pagal Tv r jo vali ir plan vykst s vedusi j santykiavimas atitinka j k no ir dvasios prigimt bei orum ir tarnauja normaliam k dikio išsivystymui. Suvesti vedusi j bendravim ir pat moteryst s akt gryn apvaisinimo funk-

⁴⁹ Plg. AAS, 45 (1953), 678 psl.

⁵⁰ Plg. AAS, 43 (1951), 844-47 psl.

⁵¹ Plg. AAS, 40 (1949), 559-60 psl.

cij b t lygu paversti nam židin , šeimos šventykl , šalt biologin laboratorij . Moteryst s aktas savo nat ralia s ranga yra *asmeninis* veiksmas, vienlaikis ir betarpiškas vedusi j santykiavimas, kuris pa ia savo esme yra tarpusavio atsidadavimo išraiška, jungianti, anot Šventraš io, « vien k n »⁵².

6. *Beskausmis gimdymas*, ypa skelbiamas Soviet S jungoje, doros atžvilgiu yra pagirtinas. Jo pagrinde yra psicho-profilaktinis metodas, kuriuo busimoji motina stengiamasi tikinti, kad gimdymas, kaip visiškai nat ralus vyksmas, negali b ti skausmingas ar nemalonus. Skausmai ia kyl tik d l s lygini refleks , kurie atsiranda iš klaidingo sitikinimo, jog gimdymas tur s b ti skausmingas. Yra neabejotinas faktas, kad šitas metodas daug kam padeda. Ta iau viena yra pats faktas, kita yra to fakto interpretacija, kuri gali b ti ir klaidinga. Kaip ten beb t , metodas veikia, kaip psichinis analgetikas ir yra leistinas. Patys gi Šventraš io žodžiai «skausmuose gimdysi vaikus »⁵³ galima imti ir t ja platesne prasme, kad motinyst duos daug kan i motinai⁵⁴.

7. *Žudymas* negimusios ar gimstan ios gyvyb s visuomet yra nemoralus. Moteryst s vaisius — k dikis — yra to paties laipsnio ir teisi asmuo, kaip ir motina. Kaip kiekvienas žmogus, taip ir negim s k dikis turi teis gyventi betarpiškai iš paties Dievo, ne iš t v ar bendruomen s. Ir tod l n ra jokio autoriteto, jokio medicinos atvejo, jokios eugeniškos, socialin s, moralin s ar ekonomin s priežasties, kuri pateisint ir duot teis tiesiogiai sunaikinti k dik bet koku tikslu. Tiesioginis k dikio žudymas net ir motinos gyvybei išgelb ti yra nemoralus, ir joki civiliai statymai teis tai šito leisti negali⁵⁵.

Baigiamosios pastabos

Kad ir gana prab gom peržvelg etines Bažny ios direktyvas medicinos praktikai, negalime nepasteb ti vieno joms labai b dingo bruožo : tai bes lygin s, bekompromisin s ištikimyb s tiesai ir Dievo mustatytai tvarkai. Šita ištikimyb yra tikrosios religijos žym , kuria ji taip ryškiai skiriasi nuo vairi žmogiškajai silpnybei ir madaidai pataikaujan i , kompromisini «pusiaukel s » sprendini . Kai kam ji kartais gali atrodyti perd ta ir net žiauri, pergriežtai besi-

⁶² Plg. AAS, 43 (1951), 850 psl.

⁵³ Genesis 3, 16.

⁵⁴ Plg. AAS, 48 (1956), 92 psl.

⁵⁵ Plg. AAS, 43 (1951), 838 psl.

laikanti Šventrašio žodžio, kuris gal tiko primityviesiems laikams, bet šiandien yra toli atsilikęs nuo paskutiniųjų moderniojo mokslo reikalavimų.

O tačiau Bažnyčia yra pažangesnė ir už « paskutinį » mokslo žodį. Jos nesenantis pažangumas remiasi visoki galimi žmogiški — pažangūs pranokstantis amžinąją apreiškimą tiesą. «Scio enim, cui credidi: aš žinau, kuo pasitikėjau»⁵⁶. Bažnyčia žino, kad savo amžinąją tiesą Dievas negalėjo apreiškinti matematiškai šiuolaikinio mokslo kalba. Ne tik mums laikui darbininkui ir berašiu, bet dar labiau primityviam, prieš kelis tūkstantis metų gyvenusiam klajonui, jį būtų nesuprantama. Visi pirma turėtų išeiti universitetus, kad suprastų, ko Dievas iš jos nori. O ir universitetai nieko negelbėtų, nes po šimtmečio — kito žmonės juoksis iš mūsų dienų mokslo « paskutiniojo žodžio ». Tai, ką mes šandien su pasididžiavimu vadiname atominė fizika, po šimtmečio — kito vadinsis pirmaisiais vargingais kurdikio mūginiais vaikšioti. Ir todėl Dievas pasirinko kitus kelius: paprastus, mokytiems ir berašiusiems, primityviesiems ir civilizuotiesiems, vaikams ir seniems suprantamą, antlaikiną žodį, kuriuo visiems laikams paskelbė tai, kas amžinajam sielos išganymui yra neatidėliotinai reikalinga.

Štai kodėl Bažnyčia yra taip ištikima Dievo žodžiui ir nesiskubina jį iškeisti į jokį « paskutinį » mokslo žodį. Ir tai iš pagarbos ir vardan to paties mokslo, kuris nuolat pamažu eina pirmyn ir keičiasi. Tik tuo antlaikiną Šventrašio prokalbą Bažnyčia vis iš naujo stengiasi išversti gyvenamojo laikotarpio tarmę ir pritaikyti jį nuolat kitančiame gyvenimo aplinkybių sąlygomis. Šitoj šviesoje ir tenka suprasti aukštesniojo Bažnyčios autoriteto — popiežiaus — duodamas direktyvas bei nurodymus mūsų laikui medicinos etimologiniams problemoms spręsti.

Pranas Brazys, M.I.C.

Roma

⁵⁸ 2 *Timotejui* 1,12.